

ACCENTUAREA INTERDEPENDENȚELOR DINTRE FLUXURILE INTERNAȚIONALE DE BUNURI ȘI SERVICII. EVOLUȚII RECENTE ÎN COMERȚUL CU SERVICII

dr. AGNES GHIBUȚIU

dr. IULIA MONICA OEHLER-ȘINCAI

Rezumat

În acest articol, ne propunem să evidențiem unele evoluții recente în sfera comerțului internațional cu servicii. În acest sens, avem în vedere trei obiective majore. Primul dintre acestea îl constituie analiza interdependențelor crescânde dintre fluxurile internaționale de bunuri și de servicii, în contextul extinderii rapide a rețelelor globale de producție (RGP) controlate de companiile transnaționale (CTN) și al impunerii acestor rețele ca forma dominantă de organizare a producției și comerțului cu bunuri și servicii pe plan mondial. Totodată, reliefăm că, atunci când fluxurile comerciale internaționale sunt măsurate în termeni de valoare adăugată și nu de fluxuri brute, serviciile se dovedesc a juca un rol mult mai important în comerțul global decât prin prisma statisticilor convenționale. Al doilea obiectiv urmărește să surprindă dinamica fluxurilor internaționale de servicii în plan regional și să evidențieze deplasarea centrului de greutate comercială dinspre țările dezvoltate înspre țările în dezvoltare/emergente și în sfera serviciilor. În fine, al treilea obiectiv își propune să pună în lumină mutațiile semnificative care au intervenit în structura comerțului internațional cu servicii sub impactul expansiunii dinamice a RGP, în sensul creșterii importanței relative a serviciilor moderne în detrimentul componentelor tradiționale, precum turismul și transporturile. Ultima parte a articolului prezintă principalele concluzii.

Cuvinte cheie: comerț internațional, comerț cu servicii, comerț cu bunuri, rețele globale de producție, comerț cu valoare adăugată

Clasificare JEL: F10, F14, L80, L89

1. Introducere

Serviciile ocupă un loc dominant în majoritatea economiilor lumii. Potrivit indicatorilor Băncii Mondiale (2013), ponderea valorii adăugate de sectorul de servicii în PIB-ul global a fost de 70% în 2011 și a sporit dinamic, de la 53% în 1970, la 57% în 1990 și 68% în 2000. După cum se poate observa din **Tabelul 1**, în perioada 2000-2011, ponderea relativă a serviciilor în PIB a crescut în toate grupele de venituri, fiind totodată superioară ponderilor celorlalte sectoare economice în toate grupele de țări. Mai mult, deși se manifestă diferențe semnificative între țări sub aspectul contribuției la PIB a sectorului de servicii, a industriei prelucrătoare, a agriculturii și a industriei extractive, în majoritatea economiilor lumii ponderea serviciilor depășește ponderea celorlalte trei componente ale activității economice luate împreună.

Tabelul 1: Evoluția ponderii sectoarelor economice în PIB în plan mondial, în perioada 2000-2011 (în %)

Total mondial/ grupe de venituri	Agricultură		Industrie		Industrie prelucrătoare		Servicii	
	2000	2011	2000	2011	2000	2011	2000	2011
Total mondial	4	3	29	27	19	17	67	70
Țări cu venituri înalte	2	1	28	25	18	15	70	74
Țări cu venituri medii	13	10	36	37	23	21	51	53
Țări cu venituri scăzute	34	27	21	24	12	13	45	49

Sursa: Tabel alcătuit în baza datelor Băncii Mondiale (The World Bank, 2013).

Cercetările empirice comparative privind rolul serviciilor în economie arată că pe măsură ce economiile avansează pe scara dezvoltării și sporesc veniturile, crește rolul acestor activități în economie, ceea ce se traduce prin majorarea ponderii lor în PIB și în ocuparea forței de muncă.¹ Numeroși factori pe latura cererii și a ofertei contribuie la aceste tendințe, între care: creșterea specializării în producție datorită extinderii activității economice,

¹ Pe măsură ce economiile ating statutul de economii cu venituri medii, ponderea industriei prelucrătoare în PIB crește (la circa 20-35% din PIB), iar dincolo de acest punct, consumul se deplasează către **servicii**, angajările în sectorul de servicii devansează crearea locurilor de muncă în industria prelucrătoare, iar ponderea acesteia din urmă în PIB începe să scadă sub forma unei curbe U inversate. Pe fondul automatizării, forța de muncă ocupată în industria prelucrătoare urmează un model similar: de exemplu, în SUA, aceasta a scăzut de la 25% în 1950 la 9% în 2008, în Germania de la 35% în 1970 la 18% în 2008, iar în Coreea de Sud de la 28% în 1989 la 17% în 2008 (McKinsey Global Institute, 2012, p. 33).

accentuarea preferinței firmelor pentru externalizarea a numeroase activități/funcții considerate a fi mai puțin esențiale și care înainte erau desfășurate în interiorul firmei, creșterea cantității, varietății și calității serviciilor oferite spre vânzare, schimbările intervenite pe latura cererii etc. Mutația către economia serviciilor a țărilor avansate în decursul deceniilor recente este probabil cea mai clară ilustrare a acestor tendințe structurale. Și după cum apreciază unii specialiști, alături de factorii de ordin structural, creșterea ponderii serviciilor în economiile naționale reflectă în parte și îmbunătățirile aduse metodelor și tehnicilor statistice de-a lungul timpului (Low, 2013, p. 61).

Dar dincolo de faptul că domină în numeroase economii naționale în termeni de pondere în PIB, serviciile constituie o componentă importantă a comerțului internațional și joacă un rol crucial în rebelele globale de producție (RGP) – rol care a fost subestimat și puțin înțeles, și care abia de curând a început să stea în atenția economiștilor.

Preocupările vizând adâncirea cunoașterii și înțelegerii rolului economic al serviciilor – mai ales la nivel internațional – s-au intensificat în anii recentți odată cu prezența tot mai mare a RGP, în contextul cărora serviciile îndeplinesc un rol vital și complex. Caracteristicile intrinseci ale serviciilor (precum intangibilitatea, nevoia proximității fizice dintre furnizor și cumpărător etc.), ca și marea lor eterogenitate determină ca serviciile să fie dificil de abordat sub aspect analitic și statistic. Totodată, caracterul eterogen și particularitățile sectorului de servicii au influențat în mod evident conceptualizarea și analiza **dimensiunilor comerciale** ale acestui sector.

De fapt, sectorul de servicii este un compozit de mai multe subsectoare, fiecare având caracteristici foarte diferite, adică structuri distincte ale pieței, ale consumului, ale nivelurilor tehnologice etc. Astfel, sectorul de servicii include: (i) activități care presupun cantități uriașe de capital și costuri fixe/irecuperabile, iar piețele au caracteristici de oligopol sau monopol pentru a produce servicii standardizate, cum ar fi de exemplu distribuția de energie electrică sau transporturile aeriene; (ii) activități care necesită capital fizic relativ redus, dar care presupun tehnologie avansată în domeniul tehnologiei informației și comunicațiilor (TIC) și numeroase aptitudini profesionale, cum ar fi consultanța în management, serviciile

bancare și financiare, servicii de externalizare a activităților de back-office și front-office pentru firme; și (iii) activități diverse, începând cu serviciile de frizerie și până la serviciile sociale și guvernamentale, precum educația, ocrotirea sănătății sau eliminarea deșeurilor. Sub aspectul tehnologiei și al procesului de inovație, unele subsectoare de servicii sunt similare firmelor din domeniul industriei prelucrătoare în ceea ce privește intensitatea tehnologică și eforturile de cercetare & dezvoltare, iar în altele inovația constă în principal în adoptarea de tehnologii dezvoltate în alte sectoare (Iacovone, Mattoo și Zahler, 2013, p. 4).

Pe parcursul celor cinci secțiuni ale acestui articol, ne propunem să evidențiem o serie de evoluții recente din planul comerțului internațional cu servicii. În acest sens, avem în vedere trei obiective majore. Primul dintre acestea îl constituie analiza corelațiilor dintre fluxurile internaționale de bunuri și servicii, în contextul expansiunii RGP controlate de CTN și al impunerii acestor rețele ca forma dominantă de organizare a producției și comerțului cu bunuri și servicii pe plan mondial. În același context, subliniem că, atunci când fluxurile comerciale internaționale sunt măsurate în termeni de valoare adăugată și nu de fluxuri brute, serviciile joacă un rol mult mai important în comerțul global decât prin prisma statisticilor actuale. Al doilea obiectiv vizează surprinderea dinamicii fluxurilor de servicii în plan regional, pentru a releva deplasarea centrului de greutate comercială dinspre țările dezvoltate înspre țările în dezvoltare/emergente și în sfera serviciilor. Al treilea obiectiv este legat de evidențierea mutațiilor structurale semnificative care au marcat comerțul internațional cu servicii sub impactul expansiunii rapide a RGP, în sensul creșterii importanței relative a serviciilor moderne în detrimentul componentelor tradiționale, precum turismul și transporturile.

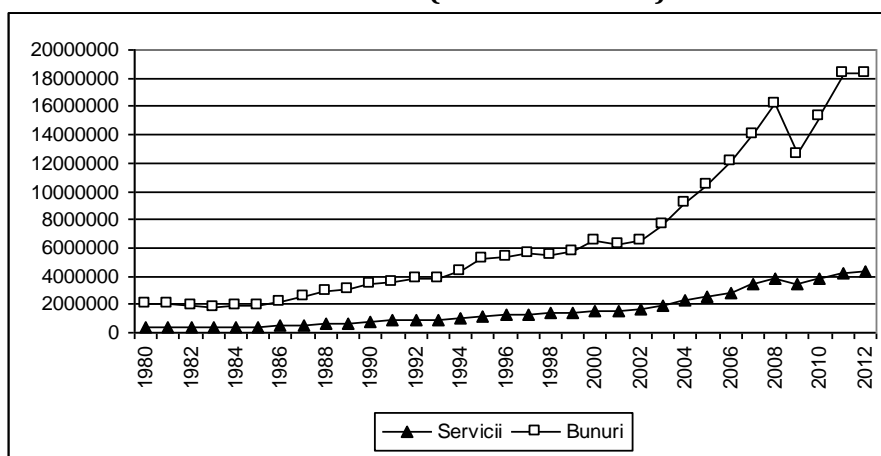
2. Interdependențele crescânde dintre comerțul cu servicii și comerțul cu bunuri

2.1 Dinamica comerțului internațional cu bunuri și servicii: devansarea creșterii producției mondiale

În ultimele decenii, schimburile comerciale internaționale au înregistrat o expansiune remarcabilă. Potrivit statisticilor OMC, valoarea exporturilor mondiale de bunuri a sporit de la 2.030 miliarde de dolari în

1980 la 18.325 miliarde de dolari în 2012, echivalând cu un ritm mediu anual de 7,12% și o creștere de 9 ori. În termeni de volum (adică ținând cont de modificările în materie de prețuri și cursuri de schimb), comerțul mondial cu bunuri a crescut de peste patru ori între 1980 și 2011. Comerțul cu servicii a înregistrat o expansiune chiar mai rapidă în aceeași perioadă, sporind de la 367 miliarde de dolari în 1980 la aproape 4.350 miliarde de dolari în 2012, corespunzând unui ritm mediu anual de 8,03% și o creștere de aproape 12 ori (WTO, 2013a; WTO, 2013c) (**Graficele 1 și 2**).

Graficul 1: Evoluția exporturilor de bunuri și servicii la nivel mondial, în 1980-2012 (în milioane USD)

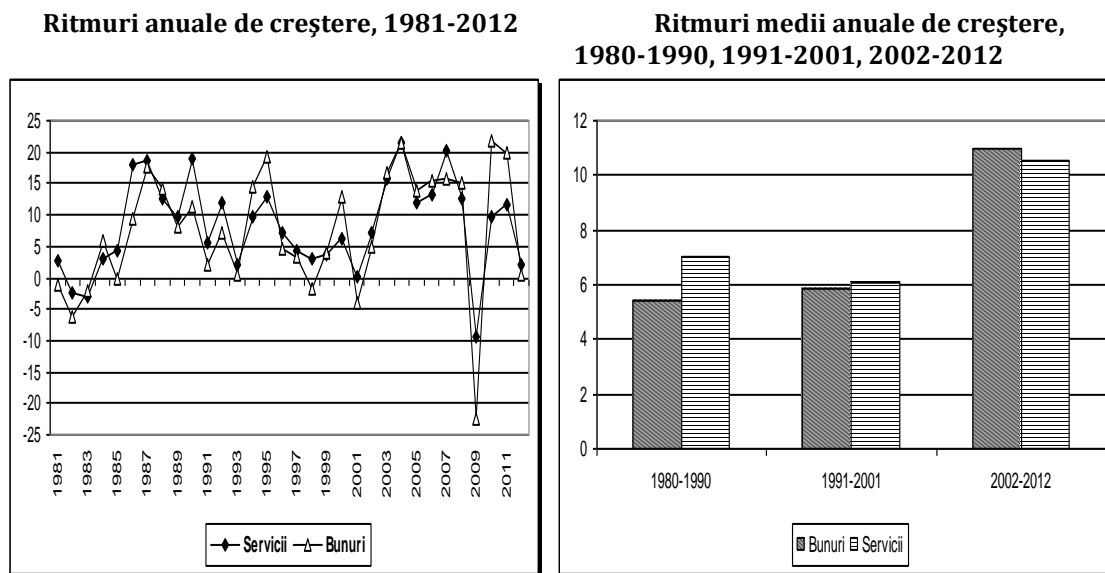
Sursa: Grafic realizat în baza datelor Secretariatului OMC (WTO, 2013b).

Graficul 2 surprinde ritmurile de creștere a exporturilor de bunuri și servicii în plan global în perioada 1980-2012 și, totodată, ritmurile medii anuale de creștere a acestora în trei intervale a câte zece ani (ritmuri superioare pentru servicii în 1980-1990 și 1991-2001).

Evoluția dinamică a comerțului internațional cu bunuri și servicii nu poate fi, desigur, disociată de mutațiile structurale spectaculoase care au avut loc în economia mondială în deceniile recente, sub acțiunea unui complex de factori, în rândul cărora se evidențiază, în special: progresele rapide din domeniul TIC, care au redus costul comunicațiilor și al transporturilor; liberalizarea comerțului internațional – în plan multilateral, regional și național –, însoțită de alte reforme economice, care au condus la reducerea barierei comerciale în calea schimburilor internaționale; liberalizarea fluxurilor de capital și de tehnologie; și creșterea dramatică a ofertei de forță de muncă în plan global, prin intrarea pe piața globală a forței de muncă a unui număr de circa 2 miliarde persoane ca rezultat al

destrămării blocului sovietic și al deschiderii economiei Chinei (Ghibuțiu, 2012, p. 1).

Graficul 2: Ritmurile de creștere a exporturilor de bunuri și servicii la nivel mondial, în 1980-2012 (în %)

Sursa: Grafic realizat în baza datelor Secretariatului OMC (WTO, 2013b).

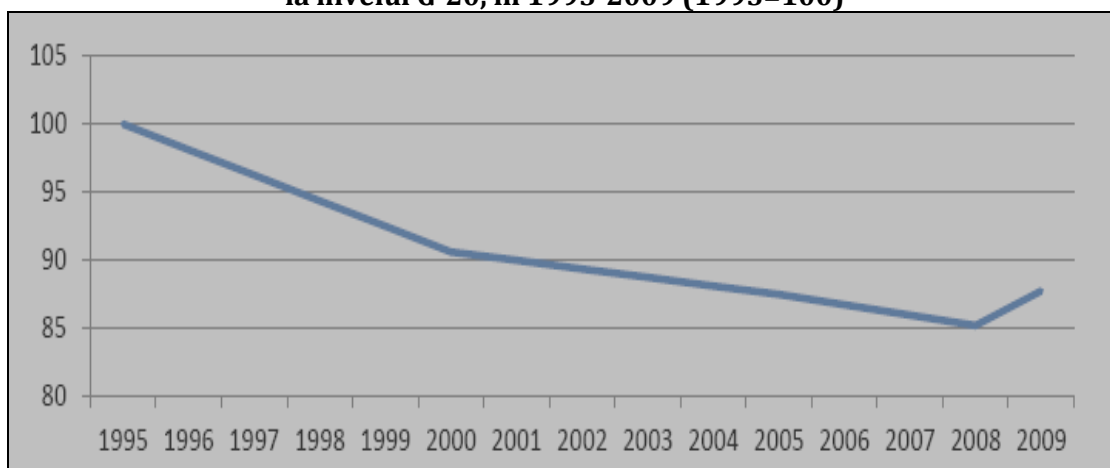
Toți acești factori la un loc au condus la diminuarea drastică a costurilor derulării tranzacțiilor comerciale internaționale, ceea ce a impulsionat expansiunea fluxurilor internaționale de bunuri și servicii (**Graficul 3**). Dar, criza financiară și economică globală din 2008/2009 a determinat un declin istoric al comerțului internațional, imprimând, totodată, un trend ascendent costurilor tranzacțiilor comerciale internaționale, datorită în principal efectelor directe asupra cererii, acumulării de stocuri și accesului mai dificil la credite.

Pe de altă parte, sub impactul crizei și al relansării inegale a comerțului internațional, mutațiile structurale din economia mondială și comerțul internațional s-au **accentuat și mai mult**, fiind susținute de două forțe motrice majore, cu acțiune pe termen lung și aflate în strânsă interdependență:

(1) expansiunea RGP controlate de CTN și impunerea acestor rețele ca forma dominantă de organizare a producției și comerțului cu bunuri și servicii pe plan mondial; și

(2) amplificarea rolului economiilor în dezvoltare/emergente în economia și comerțul mondial și deplasarea, pe cale de consecință, a centrului de greutate economică și comercială dinspre țările dezvoltate înspre țările în dezvoltare/emergente.

Graficul 3: Costurile medii aferente comerțului bilateral cu bunuri și servicii, la nivelul G-20, în 1995-2009 (1995=100)

Sursa: OECD, WTO, UNCTAD (2013, p. 10).

Probabil că cel mai important aspect legat de evoluția comerțului mondial cu bunuri și servicii, și care prezintă totodată o relevanță deosebită din perspectiva incidenței expansiunii RGP, vizează ***devansarea sensibilă de către schimburile comerciale internaționale a ritmului de creștere a producției mondiale*** în cea mai mare parte a perioadei postbelice, cu excepția unor cazuri relativ rare, când acest ritm a înregistrat un declin, devenind negativ.

Această tendință este redată de **Graficul 4**, care ilustrează evoluția raportului dintre exporturile mondiale de bunuri și servicii și producția mondială în perioada 1980-2011. Datele arată că în prima parte a anilor '80, producția globală (PIB) și comerțul mondial au sporit într-un ritm aproape identic, de circa 3% pe an. Între 1980-1985, PIB-ul mondial s-a majorat într-un ritm ușor superior, de 3,2%, în timp ce creșterea exporturilor de bunuri în termeni de volum (excluzând fluctuațiile prețurilor și ale cursurilor de schimb) a fost în medie de 2,9% pe an. În schimb, începând din 1985, comerțul mondial a sporit de aproape două ori mai rapid decât producția mondială. Astfel, între 1985-2011 ritmul mediu anual de creștere a comerțului mondial a fost de 5,6%. Dacă raportăm acest ritm la creșterea PIB-ului global, de 3,1% în aceeași perioadă, rezultă că schimburile

comerciale internaționale s-au majorat de 1,8 ori mai rapid decât producția mondială (WTO, 2013a, p. 56).

Este interesant de notat faptul că, deși în condiții normale creșterea comerțului este de regulă dublul ritmului de creștere a PIB-ului, acest raport a scăzut la 1:1 în 2012, din cauza reducerii pronunțate a ritmului de creștere a volumului comerțului mondial cu bunuri – la doar 2%, în contextul sporirii cu 2,1% a PIB-ului mondial în 2012 (comparativ cu 5,2% și, respectiv, 2,4% în 2011).² Altfel spus, încetinirea producției și a comerțului global s-au produs în mod sincronizat.³ Dar, în pofida ritmului de creștere neobișnuit de lent a volumului comerțului internațional în 2012, raportul dintre exporturile mondiale de bunuri și servicii și PIB-ul mondial (exprimate în dolari, la cursul de schimb al pieței) s-a diminuat doar ușor (de la circa 32%), rămânând foarte apropiat de valoarea sa de vârf din 2008, de 33% **(Graficul 4)**. Graficul mai arată că, după ce s-a menținut la valori relativ constante, în jurul mediei de 18% în perioada 1985-1995, acest raport a sporit deosebit de rapid, mai ales începând de la mijlocul anilor '90, fenomen ce coincide cu *expansiunea dinamică a RGP și integrarea crescândă a țărilor în dezvoltare în aceste rețele*. Prin urmare, se poate considera că mărimea curentă a acestui indicator reflectă în modul cel mai clar *accentuarea fără precedent a interdependențelor economice – și în special a interconexiunilor industriale – dintre țările lumii*, sub acțiunea integratoare a CTN și a RGP pe care acestea le gestionează.

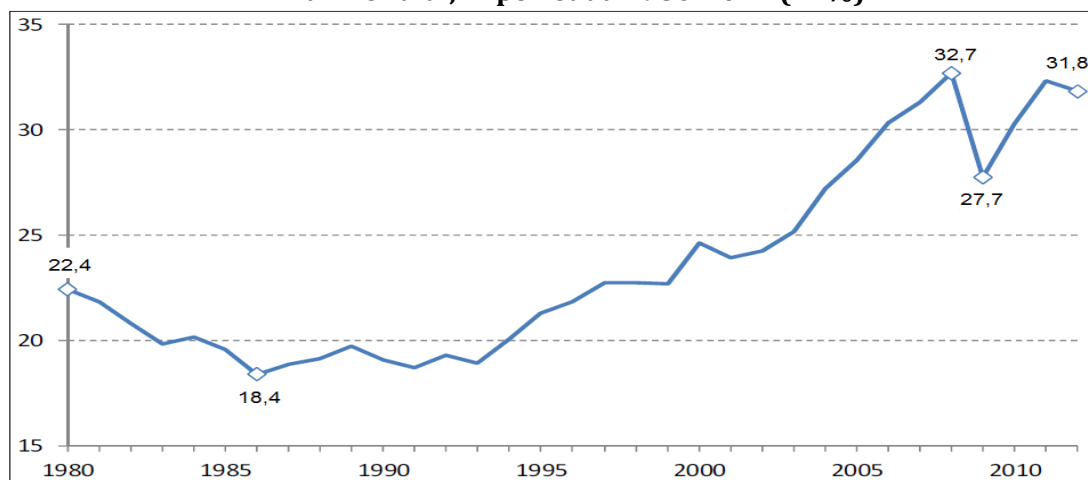
---

² Datele se referă la prognoza OMC din aprilie 2013 (WTO, 2013c). Prognoza OMC din septembrie 2013 (WTO, 2013d) a operat o ușoară revizuire a cifrelor respective: 2,3% în cazul comerțului și 2% al PIB-ului pentru 2012 (comparativ cu 5,4% și, respectiv, 2,4% pentru 2011).

³ În timp ce proiecțiile OMC nu prevăd vreo schimbare în dinamica PIB-ului mondial în 2013 față de 2012 (estimată la 2%, conform prognozei din septembrie 2013), specialiștii OMC anticipează, totuși, o revenire parțială la raportul obișnuit dintre creșterea comerțului și cea a PIB-ului mondial. În 2013, raportul ar urma să crească la 1,6:1, iar în 2014 la 1,8:1 (WTO, 2013c).

Graficul 4: Evoluția raportului¹ dintre exporturile mondiale de bunuri și servicii și PIB-ul mondial, în perioada 1980-2012 (în %)

Notă: ¹ Raportul dintre valoarea curentă a exporturilor mondiale de bunuri și servicii și valoarea PIB-ului mondial, exprimate în dolari.

Sursa: WTO (2013c, p. 6).

Numeroși factori au contribuit la creșterea mult mai rapidă a comerțului internațional în raport cu PIB-ul mondial în ultimele decenii, incluzând progresele tehnologice din domeniul transporturilor și comunicațiilor, liberalizarea regimurilor comerciale și investiționale și, nu în ultimul rând, schimbările geopolitice. Astfel, reducerea costurilor transporturilor și comunicațiilor, și mai ales dezvoltarea internetului și a economiei digitalizate, au stimulat expansiunea deopotrivă a fluxurilor de bunuri și de servicii. Încheierea Războiului Rece a permis unor economii dezvoltate să-și reducă cheltuielile militare și să reorienteze investițiile în alte domenii (WTOa, 2013, pp. 56-57). Iar marile economii în dezvoltare, precum China și India, au pășit pe calea reformelor economice, inițiind un proces de recuperare în termeni de creștere economică, în cadrul căruia comerțul a jucat și continuă să joace un rol important.

În fine, devansarea creșterii PIB-ului mondial de către dinamica schimburilor comerciale internaționale se explică în mare parte și prin expansiunea dinamică a RGP și, totodată, unele probleme adiacente, care țin de metodologia curentă de măsurare a comerțului internațional. RGP se caracterizează prin dezintegrarea proceselor de producție la scară globală și amplasarea diferitelor stadii ale acestora în diverse țări. În contextul acestor rețele, produsele sunt fabricate în două sau mai multe stadii secvențiale, firmele bazându-se tot mai mult pe importurile de inputuri materiale și de

servicii și pe relocalizarea anumitor activități/„sarcini” din interiorul firmelor unor furnizori externi. Întrucât comerțul mondial este măsurat în termeni de fluxuri brute, valoarea produselor intermediare este luată în calcul de două sau chiar de mai multe ori atunci când acestea traversează frontierele în diferitele stadii ale producției, în timp ce în conturile naționale (adică în statisticile PIB) respectivele produse intermediare sunt luate în calcul doar o singură dată.⁴ Din acest motiv, ***creșterea comerțului mondial în deceniile recente este supraestimată în raport cu creșterea producției mondiale.***

Drept urmare, în 2011, OMC și OCDE au lansat inițiativa comună „fabricat în lume”, prin care se recunoaște oficial necesitatea măsurării și analizării schimburilor comerciale internaționale în termeni de valoare adăugată. Dacă în prezent, ultimei țări de origine care exportă un produs i se atribuie valoarea totală a exportului (care încorporează părți sau componente importate din alte țări), în baza noului sistem de măsurare a comerțului aceleași țări i se va aloca doar valoarea adăugată corespunzătoare (OECD-WTO, 2013a și 2013b; UNCTAD, 2013; WTO-IDE-JETRO, 2011).

Pascal Lamy, fostul director general al OMC și unul din principalii inițiatori ai proiectului vizând noul sistem de măsurare a comerțului internațional în termeni de valoare adăugată, a atras în repetate rânduri atenția că statisticile de comerț internațional oferă o imagine distorsionată deopotrivă a fluxurilor, cât și a dezechilibrelor comerciale dintre țările lumii. În cadrul discuțiilor de la masa rotundă „Noi pași către măsurarea valorii adăugate din comerț” organizată de OCDE la Paris în 16 ianuarie 2013, Pascal Lamy a punctat câteva aspecte deosebit de relevante pentru înțelegerea noii abordări a comerțului internațional prin prisma RGP (Lamy, 2013).

✓ Deși serviciile au o pondere de numai 19-20% în totalul comerțului mondial, acest procentaj se dublează dacă se ține cont de

---

⁴ Următorul exemplu ipotetic este relevant în acest sens: un televizor produs în întregime în Japonia și exportat în SUA în anul 1980, contribuia cu 500 de dolari deopotrivă la PIB-ul mondial și la comerțul internațional, în timp ce astăzi, componentele provenind din Japonia în valoare de 400 de dolari sunt combinate cu o valoare adăugată de 100 de dolari, reprezentând asamblarea în China, ceea ce determină o creștere a PIB-ului global cu aceeași sumă de 500 de dolari, dar o majorare a comerțului mondial cu 900 de dolari (400 dolari reprezentând componentele exportate de Japonia în China plus 500 de dolari reprezentând televizorul final exportat din China în SUA) (WTO, 2013a, p. 57).

contribuția lor la valoarea adăugată care se comercializează la nivel global. Înțelegerea rolului crucial al serviciilor în crearea valorii adăugate în contextul RGP este, pe de o parte, deosebit de importantă pentru țările industrializate, în termeni de avantaje competitive și generare de locuri de muncă. Pe de altă parte, este esențială pentru economiile emergente, deoarece evidențiază importanța facilitării comerțului și a serviciilor de transport și logistică pentru comerțul cu valoare adăugată.

✓ Importul de bunuri intermediare este absolut necesar pentru sporirea competitivității exporturilor. În prezent, pentru a fi un exportator de succes, trebuie să fii, în același timp, un importator activ. Altfel spus, importurile creează exporturi. Ținând cont de această transformare majoră indusă de activitatea RGP, se schimbă însăși esența politicii comerciale, centrul de greutate mutându-se dinspre atitudinea defensivă, către cea de facilitare a comerțului.

✓ Este nevoie de o redefinire a balanțelor comerciale bilaterale, ținând cont doar de valoarea adăugată. Pentru a da numai un exemplu, deficitul balanței comerciale a SUA în relație cu China este cu 30% mai scăzut dacă se ține cont de valoarea adăugată și nu de valoarea comercială brută.

Dacă exporturile mondiale sunt măsurate în baza conținutului lor în valoare adăugată, eliminându-se astfel dubla/multipla înregistrare a produselor care în contextul RGP traversează mai multe frontiere înainte de a ajunge la destinația finală, raportul dintre exporturile mondiale exprimate ca valoare adăugată și PIB-ul mondial este mai scăzut – respectiv, de 15% în 1995 și de 20% în 2008 –, comparativ cu raportul dintre exporturile mondiale brute și PIB-ul mondial, ilustrat de **Graficul 4**.

2.2 Legăturile inextricabile dintre comerțul cu servicii și comerțul cu bunuri

Progresele din domeniul TIC și reducerea costurilor de transport au făcut posibil ca firmele să segmenteze procesele de fabricație într-o serie de „sarcini” care pot fi efectuate în amplasamente diferite, dispersate în întreaga lume. Cu alte cuvinte, au înlesnit sub aspect tehnic procesul de relocalizare a numeroase activități economice în țări cu costuri scăzute.

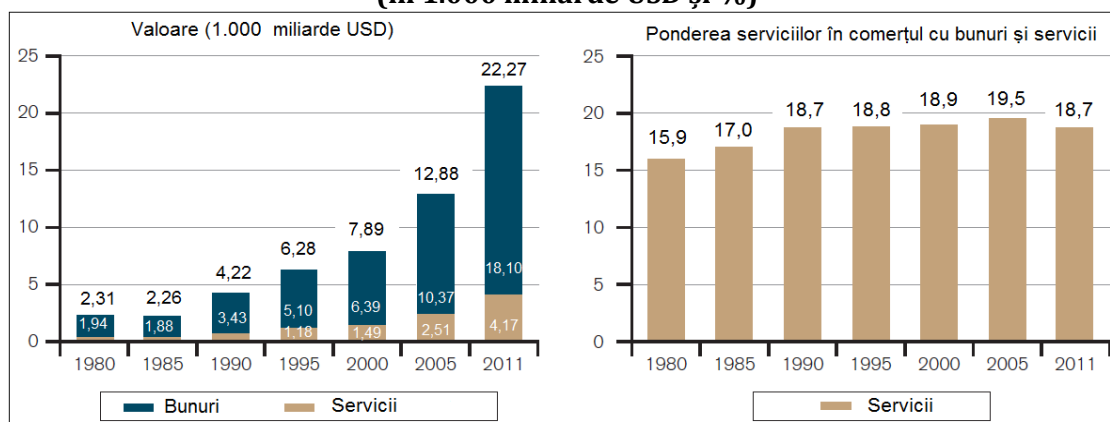
Procesul de fragmentare a producției și comerțul cu „sarcini” care derivă din acesta vizează deopotrivă sfera bunurilor și a serviciilor.

Drept rezultat, întregi sectoare de servicii care înainte erau necomercializabile (și, implicit, nu erau susceptibile concurenței străine) – precum sectorul bancar, comerțul cu amănuntul, serviciile medicale sau de educație – au cunoscut o transformare rapidă datorită noilor TIC (de exemplu, e-banking, e-comerț, e-medicină sau e-educație), numărându-se în prezent printre cele mai comercializate sectoare în plan global (WTO, 2013a, p. 54). Pe de altă parte, numeroase servicii (precum transporturile, serviciile financiare, de asigurări ș.a.) sunt inextricabil legate de comerțul cu bunuri, care practic nu s-ar putea derula fără susținere din partea acestor servicii.

În aceste condiții, nu este de mirare că ***schimburile internaționale cu servicii au evoluat în tandem cu comerțul cu bunuri*** în ultimii 20 de ani.

Graficul 5 ilustrează evoluția exporturilor mondiale de servicii în perioada 1980-2011, atât ca volum valoric (exprimat în dolari), cât și ca pondere în totalul exporturilor mondiale de bunuri și servicii. Deși comerțul cu servicii a devansat ritmul de creștere a comerțului cu bunuri în anii '80 și '90, dinamica schimburilor mondiale cu servicii ***a încetinit în anii '2000***, iar ritmul lor de creștere a fost inferior ritmului de creștere a schimburilor cu bunuri. Pe cale de consecință, ponderea serviciilor în totalul comerțului mondial cu bunuri și servicii a rămas ***relativ constantă*** din 1990 și până în anul 2012, în jur de 19%.

Graficul 5: Evoluția comerțului internațional cu bunuri și servicii¹, în 1980-2011 (în 1.000 miliarde USD și %)

Notă: ¹ Exporturi mondiale de bunuri și servicii bazate pe statisticile bilanțelor de plăți.
Sursa: WTO (2013a, p. 71).

Dacă avem în vedere perioada mai recentă, respectiv, anii 2005-2012, constatăm că ritmurile medii anuale de creștere a celor două mari categorii de fluxuri s-au suprapus, fiind de 8% (**Tabelul 1**). Și deși se consideră frecvent că fluxurile comerciale de servicii continuă să sporească într-un ritm superior fluxurilor de bunuri, această presupunere nu este validată de datele statistice. În schimb, comerțul cu servicii s-a dovedit a **fi mult mai puțin volatil** decât comerțul cu bunuri în anii de criză 2008/2009. Deși la rândul său a fost puternic afectat de criză, declinul său a fost mult mai atenuat comparativ cu cel al comerțului cu bunuri, care a echivalat cu un adevărat colaps istoric (**Tabelul 2**).

Judecând după estimările bazate pe datele convenționale ale bilanțelor de plăți, dimensiunea comerțului mondial cu servicii **este relativ mic** comparativ cu comerțul mondial cu bunuri (**Graficul 5**). Trebuie însă făcută precizarea că datele derivate din bilanțele de plăți acoperă doar trei dintre cele patru moduri de furnizare a serviciilor, așa cum sunt acestea definite de Acordul general privind comerțul cu servicii (GATS).⁵ Mai precis, datele bilanțelor de plăți includ doar informații cu privire la furnizarea de servicii transfrontaliere (modul 1), consumul de servicii în străinătate (modul 2) și prezența persoanelor fizice în străinătate (modul 4), dar nu și informații privind serviciile furnizate prin intermediul filialelor străine ale CTN, adică prin prezența comercială (modul 3).⁶ Rezultatele cercetărilor recente sugerează însă că dacă la volumul global al tranzacțiilor cu servicii s-ar adăuga și cele derulate prin intermediul ISD, adică modul 3 (prezența comercială), cifra respectivă s-ar dubla (PECC-ADBI, 2011, p.13).

---

⁵ De fapt, formularea celor patru moduri de furnizare a serviciilor în cadrul GATS încearcă să cuprindă caracteristicile de bază ale serviciilor, precum proximitatea dintre producător și consumator, cunoașterea tacită întruchipată în persoane și inclusiv faptul că numeroase servicii au o bază materială, care le permite să traverseze frontierele.

⁶ Informațiile cu privire la această din urmă categorie sunt parțial captate de statisticile privind ISD.

Tabelul 2: Evoluția volumului valoric al exporturilor mondiale de bunuri și servicii¹, în 2005-2012 (în miliarde USD și %)

	Volum valoric (în mld. USD)	Modificări anuale (în %)				
		2012	2005-2012	2009	2010	2011
Bunuri	18.323	8	-22	22	20	0
Servicii, din care:	4.345	8	-11	10	11	2
Transport	855	7	-23	16	9	2
Turism	1.105	7	-9	9	12	4
Alte servicii	2.350	10	-7	8	12	1

Notă: ¹ Date bazate pe statisticile balanțelor de plăți.

Sursă: Tabel alcătuit în baza datelor furnizate de Secretariatul OMC (WTO, 2012b; 2013c).

Datele balanțelor de plăți subestimează, așadar, importanța reală a comerțului cu servicii, întrucât nu captează acele servicii care sunt livrate prin prezența comercială și, respectiv, prin ISD. Or serviciile livrate prin acest mod au o importanță crescândă mai ales în comerțul cu ridicata și cu amănuntul, serviciile financiare și de asigurări, tranzacțiile imobiliare și serviciile de afaceri, transporturi și depozitare, comunicații și educație.

Pe de altă parte, metodele tradiționale de elaborare a statisticilor de comerț nu țin cont de serviciile „încorporate în bunuri” care traversează frontierele naționale. Or, estimările arată că exporturile de servicii „încorporate în bunuri” aduc o contribuție indirectă mult mai substanțială la exporturile totale decât sugerează datele statistice convenționale. ***Atunci când fluxurile comerciale internaționale sunt măsurate în termeni de valoare adăugată și nu de fluxuri brute, serviciile se dovedesc a juca un rol mult mai important în comerțul global.***

3. Dinamica fluxurilor de servicii în plan regional

O trăsătură definitorie a economiei mondiale contemporane este amplificarea rolului economiilor în dezvoltare/emergente în producția și comerțul mondial și deplasarea, pe cale de consecință, a centrului de greutate economică și comercială dinspre țările dezvoltate înspre țările în dezvoltare/emergente. Această tendință se verifică și în sfera comerțului cu servicii.

În anii recente, dinamica fluxurilor comerciale de servicii în și dinspre economiile în dezvoltare/emergente a depășit atât ritmul de creștere a schimburilor comerciale cu servicii ale Americii de Nord și Europei, cât și dinamica fluxurilor mondiale (**Tabelul 3**). Iar aceste evoluții își găsesc reflectarea în mutațiile care au avut loc în perioada 1990-2012 prin prisma ponderilor deținute de regiunile geografice în comerțul mondial cu servicii (**Tabelul 4**).

Tabelul 3: Evoluția volumului valoric al comerțului mondial cu servicii în 2011-2012 și a dinamicii sale în 2005-2012¹, pe regiuni geografice și unele economii (în miliarde USD și %)

Regiuni/ Economii	Exporturi				Importuri			
	Valoare (mld.USD)	Modificări anuale (%)			Valoare (mld.USD)	Modificări anuale (%)		
		2012	2005- 2012	2011		2012	2012	2005- 2012
TOTAL MONDIAL	4.345	8	11	2	4.105	8	11	2
America de Nord	709	7	9	4	537	6	8	2
SUA	614	8	9	4	406	6	7	3
America Centrală și de Sud²	136	10	13	6	178	14	18	9
Brazilia	38	14	20	5	78	19	22	7
Europa	2.024	7	12	-3	1.680	6	10	-3
UE-27	1.819	6	12	-3	1.553	5	10	-4
Germania	255	7	9	-2	285	4	11	-3
Marea Britanie	278	5	10	-4	176	1	6	1
Franța	208	8	17	-7	171	7	12	-10
Olanda	126	5	17	-7	115	5	15	-5
Spania	140	6	14	-1	90	4	8	-5
CSI³	105	14	19	10	151	14	18	17
Rusia	58	13	20	10	102	15	23	16
Africa	90	7	0	5	162	12	12	3
Egipt	21	6	-19	11	16	7	1	19
Africa de Sud	15	4	6	3	17	5	7	-11
Orientul Mijlociu	125	...	10	9	222	...	11	2
Asia	1.159	11	12	6	1.175	11	14	8
China ⁴	190	14	13	4	281	19	23	19
Japonia	140	4	3	-2	174	4	6	5
India	148	16	11	8	125	15	6	1
Singapore	133	13	15	3	117	11	18	3
Coreea de Sud	109	12	9	16	105	9	3	7
Hong Kong (China)	126	10	14	7	57	8	10	2
Australia	53	8	10	4	65	12	18	10

Note: ¹ Estimări preliminare pentru 2012; ² Inclusiv Caraibe; ³ CSI = Comunitatea Statelor Independente;

⁴ Date provizorii.

Sursa: Date ale Secretariatului OMC (WTO, 2013c, p. 20).

Exporturile de servicii la nivel mondial s-au majorat cu numai 2% în 2012, valoarea acestora fiind de aproximativ 4.350 miliarde de dolari. Principala cauză a acestei încetiniri a reprezentat-o declinul comerțului UE (cu 2%), pe fondul instabilității financiare din Zona euro. Ritmurile

exporturilor de servicii au marcat o pronunțată tendință de încetinire și în alte regiuni ale lumii. În Asia și în America de Nord, exporturile au sporit cu 6% și, respectiv, 5%, ritmuri reprezentând doar jumătate din creșterea înregistrată în 2011. În 2012, Orientul Mijlociu a fost regiunea cu cea mai dinamică creștere a exporturilor de servicii (+13%), urmată de Comunitatea Statelor Independente (+9%). În Africa, exporturile de servicii s-au majorat în 2012 cu 6%, după un an de stagnare (WTO, 2013e, p. 16).

Tabelul 4: Ponderea regiunilor geografice în comerțul mondial cu servicii și bunuri¹, în 1990 și 2012 (în %)

Regiunea	% în comerțul mondial cu servicii				% în comerțul mondial cu bunuri			
	Export		Import		Export		Import	
	1990	2012	1990	2012	1990	2012	1990	2012
America de Nord	20	16	16	13	16	13	19	18
America Centrală și de Sud ²	3	3	3	4	3	4	3	4
Europa	56	47	51	41	49	36	49	36
CSI ³	1	2	2	4	2	5	2	3
Africa	2	2	3	4	3	4	3	3
Orientul Mijlociu	1	3	3	5	4	7	3	4
Asia	17	27	22	29	23	31	21	32

Note: ¹ Valoarea nominală a exporturilor/importurilor de bunuri, exprimată în dolari, pe regiuni; valorile și ponderile includ comerțul intra-UE; ² Inclusiv Caraibe; ³ CSI = Comunitatea Statelor Independente.

Sursă: Tabel alcătuit în baza datelor Secretariatului OMC (WTO, 2013c, pp.17-18; WTO, 2001, pp. 170-183).

3.1 Marii jucători din comerțul internațional cu servicii

Alături de ritmul mai rapid de creștere a comerțului internațional în raport cu creșterea PIB-ului mondial, probabil, că cea mai importantă schimbare care a avut loc în configurația comerțului internațional vizează creșterea ponderii economiilor în dezvoltare și scăderea corespunzătoare a ponderii economiilor dezvoltate, fenomen deosebit de vizibil atât în sfera schimburilor cu bunuri, cât și cu servicii. Apariția noilor puteri economice reflectă și, totodată, alimentează expansiunea curentă a comerțului mondial.

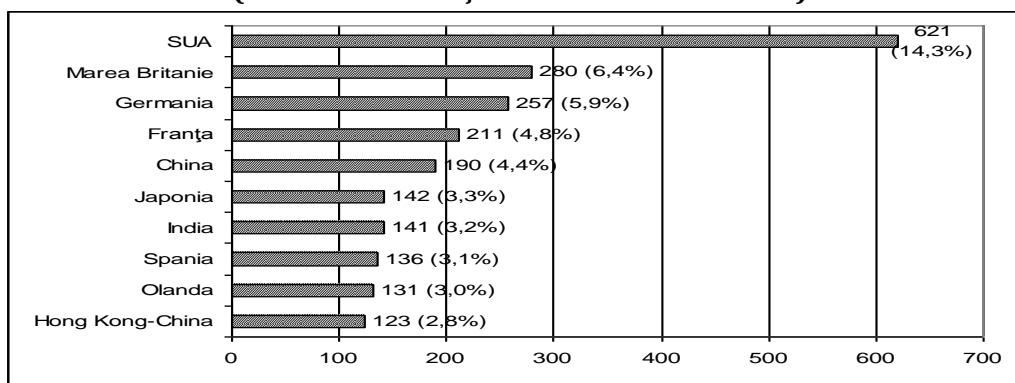
Iar în acest context, este incontestabilă impunerea pe scena comercială mondială a noilor furnizori și consumatori de servicii în deceniile recente.

Graficele 6 și 7 ilustrează, în baza datelor statistice ale OMC, principalii 10 actori în sfera schimburilor internaționale cu servicii la nivelul anului 2012. Aceștia concentrează mai mult de jumătate din exporturile mondiale de servicii și 49,4% din importurile corespunzătoare.

Din datele OMC referitoare la **principali 25 de exportatori de servicii** pe plan mondial în 2012 comparativ cu 1980, putem observa că exportatorii de servicii din Asia au crescut ca importanță, numeroase țări urcând în clasamentul mondial al exportatorilor de servicii: China de la poziția 31 în 1980 la poziția 5 în 2012, India de la 25 la 6, iar Taiwan (China) de la 33 la 26. De asemenea, s-au impus ca importanți exportatori de servicii pe plan global: Singapore, care a avansat de pe locul 17 pe locul 9, Hong Kong (China) de la 15 la 11, iar Coreea de Sud de la 18 la 13, chiar dacă aceste trei țări s-au numărat deja în 1980 printre primii 20 de exportatori din lume. Deși nu figurează pe lista principalilor 25 de exportatori din lume în 2012, progrese importante au reușit și Rusia (ocupând locul 22 în 2012) și Thailanda (locul 25). Dintre țările dezvoltate, Irlanda a devenit cel de-al 12-lea mare exportator de servicii în 2012, comparativ cu un modest loc 38 în 1980. În schimb, Franța, Italia, Belgia, Austria, Suedia și Norvegia s-au deplasat în direcția opusă, înregistrând scăderi puternice în clasamentul mondial. Dar în pofida acestor schimbări, pozițiile relative ale marilor țări exportatoare în comerțul global cu servicii au suferit puține modificări semnificative din 1980 și până în prezent.

Graficul 6: Topul celor mai mari 10 exportatori de servicii din lume, în 2012 (în miliarde USD și % din totalul mondial¹)

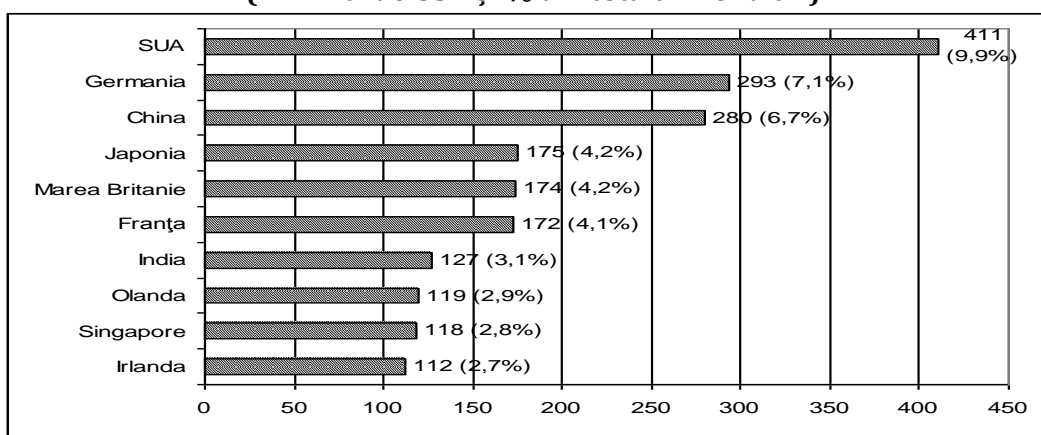
Notă: ¹ Incluzând comerțul intra-UE în totalul mondial.

Sursă: Grafic întocmit în baza datelor Secretariatului OMC (WTO, 2013e, p. 26).

O situație similară se regăsește pe latura importurilor de servicii. Între anii 1980 și 2012, economiile din Asia au avansat impresionant în clasamentul mondial: China – de la poziția 41 în 1980 la poziția 3 în 2012, India – de la 30 la 7, Singapore – de la 31 la 8, Coreea de Sud – de la 27 la 12, Hong-Kong (China) – de la 25 la 20 și Thailanda – de la 46 la 22. Dar ca noi importatori s-au impus și alte țări emergente/în dezvoltare precum Rusia

(locul 14 în 2012), Brazilia (locul 17, față de 23 în 1980), ca și Taiwan (China) (locul 28 în 2012) și Malaysia (locul 29). Dintre importatorii de servicii din țările dezvoltate, Irlanda a progresat de pe locul 47 în 1980 pe locul 10 în 2012. În schimb, dintre țările dezvoltate, Suedia a înregistrat cel mai spectaculos declin (regresând de la poziția 11 la 21), iar dintre țările emergente/în dezvoltare Regatul Arabiei Saudite (de la 8 la 24).

Graficul 7: Topul celor mai mari 10 importatori de servicii din lume, în 2012 (în miliarde USD și % din totalul mondial¹)

Note: ¹ Incluzând comerțul intra-UE în totalul mondial.

Sursă: Grafic întocmit în baza datelor Secretariatului OMC (WTO, 2013e, p. 26).

3.2 Creșterea rolului economiilor emergente/în dezvoltare în comerțul cu servicii

Datele statistice privind exportatorii și importatorii de servicii pe plan mondial evidențiază câteva aspecte.

✓ O succintă comparație a principalilor exportatori/importatori de servicii cu cei din sfera bunurilor **relevă legăturile organice care există între comerțul cu bunuri și comerțul cu servicii**: țările care dețin poziții importante în comerțul cu bunuri – fie ele dezvoltate sau emergente/în dezvoltare – sunt competitori redutabili și în sfera comerțului cu servicii.

✓ Țările emergente/în dezvoltare care în deceniile recente au reușit să-și consolideze pozițiile în comerțul cu bunuri⁷, au înregistrat

⁷ Schimbările care au avut loc în ultimele decenii în ierarhia marilor producători în plan global sunt deosebit de relevante pentru ilustrarea performanțelor țărilor emergente/în dezvoltare ca **producători de produse prelucrate**. Astfel, prin prisma **ponderii deținute în producția industriei prelucrătoare** la nivel global (exprimată ca valoare adăugată brută, în termeni nominali), unele dintre aceste țări au ajuns în topul marilor producători pe plan mondial. Astfel, dacă în 1980 **China** s-a clasat pe locul 7, după SUA, Germania, Japonia, Marea Britanie, Franța și Italia, ea a urcat pe locul 2 în 2010, după SUA, dar devansând celelalte țări dezvoltate. În aceeași perioadă, **India** a avansat de la poziția 15 la poziția 10, Coreea de Sud de la 25 la 7, Brazilia de la 8 la 6, Indonezia de la 20 (1990) la 13 (McKinsey Global Institute, 2012, p. 21). La fel de impresionante sunt progresele țărilor emergente/în dezvoltare în sfera **schimburilor comerciale cu bunuri**, acestea înregistrând adevărate salturi în ierarhia marilor **exportatori și importatori de bunuri** în perioada 1980-2012. Astfel, de pe poziția 30

progrese notabile și în comerțul cu servicii, ceea ce indică o dată în plus legătura foarte strânsă dintre cele două categorii de fluxuri internaționale.

✓ Țările care se remarcă ca importanți exportatori de servicii sunt în același timp și mari importatori de servicii, observația fiind valabilă atât pentru țările dezvoltate, cât și cele emergente/în dezvoltare.

✓ Chiar și din datele statistice convenționale se poate observa că există o strânsă legătură între performanțele de export ale țărilor emergente/în dezvoltare în domeniul serviciilor și **procesul de relocalizare a activităților de servicii**. Nu este întâmplător faptul că țările care au înregistrat cele mai impresionante progrese în domeniul comerțului cu servicii, precum China și India, se află și în avangarda țărilor cel mai bine poziționate ca amplasamente pentru serviciile relocalizate. Indiferent de sursa estimărilor, țările din Asia conduc detașat ca cele mai atractive destinații pentru serviciile relocalizate în plan global.

Astfel, potrivit celui mai recent raport al firmei globale de consultanță de management A.T. Kearney (2011), care analizează și ierarhizează periodic principalele 50 de țări din lume prin prisma atractivității lor ca amplasamente pentru serviciile relocalizate, primele 10 poziții au fost deținute în 2011 de India, China, Malaysia, urmate de Egipt, Indonezia, Mexic, Thailanda, Vietnam, Filipine și Chile. Este relevant și faptul că primele trei țări s-au menținut în topul ierarhiei mondiale încă de la elaborarea primului raport A. T. Kearney, în anul 2003.

Performanțele țărilor emergente/în dezvoltare sunt cu atât mai remarcabile, cu cât participarea la schimburile cu servicii pe plan mondial – deopotrivă în calitate de furnizori și de beneficiari – a fost până de curând apanajul țărilor avansate.⁸ Și ce poate fi mai edificator în acest sens decât faptul că, la nivelul anului 2000, pe lista primilor 10 mari exportatori de servicii din lume figura o singură țară în dezvoltare, și anume, Hong-Kong

---

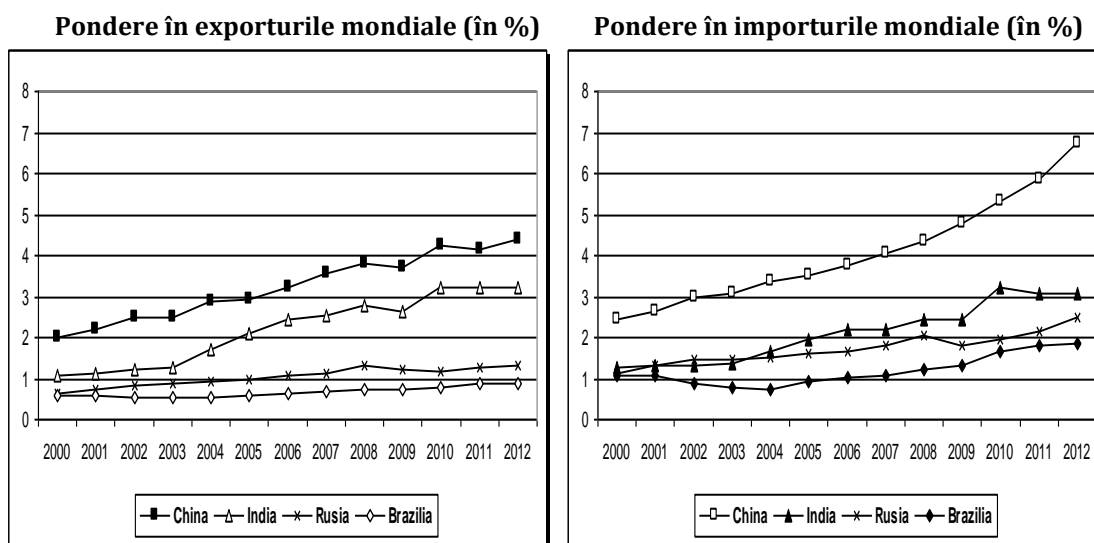
deținută în exporturile mondiale de bunuri în 1980, China a ajuns pe locul 1 în 2012 (statutul de cel mai mare exportator revenindu-i din 2009), India a urcat de la poziția 45 la 19, Coreea de Sud de la 32 la 7, Hong-Kong (China) de la 22 la 10, iar Singapore de la 26 la 14. O situație similară se poate observa și pe latura importurilor.

⁸ La începutul anilor '2000, țările avansate generau încă 3/4 din exporturile globale de servicii și absorbeau cam aceeași proporție din importurile globale. Deși ponderea țărilor în dezvoltare în totalul comerțului mondial cu servicii este încă mult inferioară ponderii lor în comerțul mondial cu bunuri, estimată la circa 42%, în ultimii cinci ani cota lor pe piața globală a serviciilor a sporit cu 5 puncte procentuale. Astfel, în perioada 2007-2011, ponderea țărilor avansate în exporturile globale de servicii a scăzut în continuare, de la 71,7% la 67,3%. În schimb, țările în dezvoltare și-au majorat cota de la 25,7% la 29,8%, țările în tranziție de la 2,6% la 2,9%, iar cele mai sărace țări de la 0,5% la 0,6%. Pe latura importurilor, ponderea țărilor avansate s-a redus de la 66,4% la 60,1% în același interval, iar ponderea țărilor în dezvoltare a sporit de la 30,4% la 36,3%, a țărilor în tranziție de la 3,2% la 3,6%, iar a celor mai sărace țări de la 1,3% la 1,7% (UN/DESA, 2013).

(China) pe locul 9, pentru ca în 2012 lista respectivă să includă China (pe locul 5), India (locul 7) și Hong Kong-China (locul 10) (**Graficul 6**). În mod similar, primele 9 poziții de pe lista principalilor 10 importatori de servicii din lume din anul 2000 erau ocupate de țările avansate, doar ultimul loc revenind unei țări în dezvoltare, respectiv, Chinei. Or, în 2012, pe lista respectivă au pătruns China (pe locul 3), India (locul 7) și Singapore (locul 9) (**Graficul 7**).

Exemplul țărilor BRIC ilustrează probabil în modul cel mai elocvent performanțele țărilor emergente/în dezvoltare în sfera schimburilor cu servicii. Aceste țări au reușit într-un timp relativ scurt să-și consolideze semnificativ pozițiile în schimburile cu servicii (**Graficul 8**) și să avanseze rapid în ierarhia mondială a exportatorilor/importatorilor de servicii.

Graficul 8: Majorarea cotelor deținute de țările BRIC pe piața internațională a serviciilor, în 2000-2012 (în %)

Sursa: Grafic realizat în baza datelor Secretariatului OMC (WTO, 2013b).

4. Analiza fluxurilor de servicii pe cele trei componente majore ale comerțului internațional cu servicii

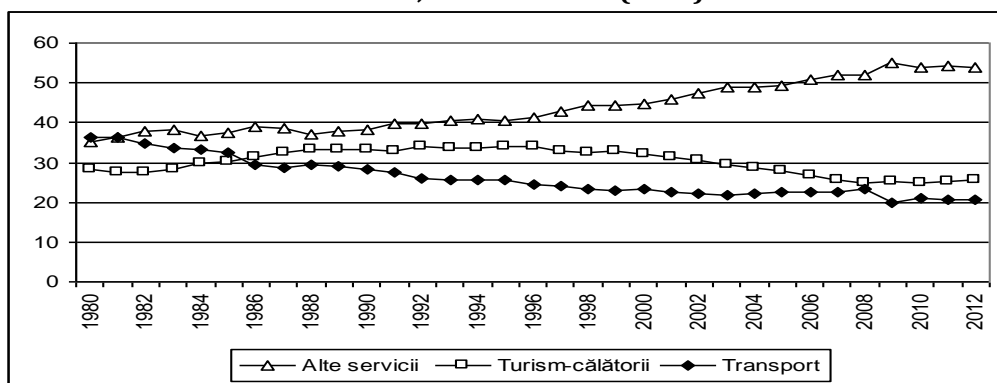
Dinamica susținută a comerțului internațional cu servicii pe parcursul ultimelor decenii a fost însoțită de mutații semnificative în planul celor trei componente majore ale acestui comerț: **serviciile de transport, serviciile turistice și Alte servicii**.

După cum arată **Graficul 9**, componenta **Alte servicii** a marcat o creștere aproape neîntreruptă a ponderii sale în totalul exporturilor de

servicii la nivel mondial. În perioada 1980-2012, această pondere s-a majorat cu aproape 19 puncte procentuale, **atingând 54% în 2012**. Din 1980, **transporturile** au evoluat aproape „în oglindă” față de componenta **Alte servicii**, ponderea lor diminuându-se cu 16 puncte procentuale în intervalul analizat, ajungând la circa **20% în 2012**. În schimb, componenta **turism-călătorii** a pierdut doar 3 puncte procentuale din ponderea sa în totalul exporturilor de servicii. După o creștere ușoară în totalul exporturilor mondiale de servicii în perioada 1983-1988, ponderea acestei componente s-a menținut la un nivel de 33-34% în anii 1989-1997, fiind urmat de o diminuare pronunțată în anii 2008-2011 (la circa 25%) și o majorare ușoară în 2012 (la 25,5%) (Graficul 9).

În acest punct al analizei noastre, considerăm necesară o clarificare privind structura componentei **Alte servicii**. Potrivit statisticilor balanțelor de plăți, aici sunt incluse: (1) serviciile financiare, (2) informatice, (3) taxele de licență și drepturile de autor, (4) serviciile de construcții, (5) de asigurare, (6) de comunicații, (7) guvernamentale, (8) personale, culturale și recreaționale și (9) „alte servicii”. Această ultimă subcategorie de „alte servicii” își menține, în continuare, o cotă de aproximativ 45% în totalul componentei **Alte servicii**, fiind alcătuită dintr-un conglomerat de servicii (juridice, consultanță contabilă, managerială, servicii de publicitate, marketing și sondaje publice, servicii de cercetare-dezvoltare, servicii de arhitectură, inginerie și alte servicii tehnice, servicii în domeniul agriculturii, mineritului etc.), fiecare în parte deținând o cotă redusă în totalul serviciilor. Așadar, procentajul său ridicat în totalul componentei **Alte servicii** este determinat de multitudinea serviciilor care o alcătuiesc.

Graficul 9: Ponderile celor trei componente majore¹ în exporturile mondiale de servicii, în 1980-2012 (în %)

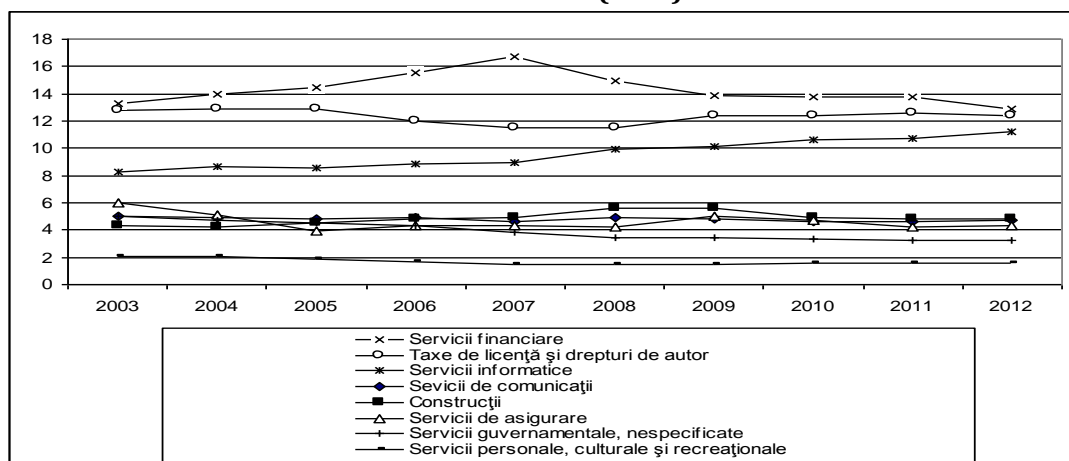
Notă: ¹ Componenta *Alte servicii* include: servicii financiare, informatice, taxe de licență și drepturi de autor, servicii de construcții, de asigurare, de comunicații, guvernamentale, personale, culturale și recreative și „alte servicii” (servicii juridice, consultanță contabilă, managerială, servicii de publicitate, marketing și sondaje publice, servicii de cercetare-dezvoltare, servicii de arhitectură, inginerie și alte servicii tehnice, servicii în domeniul agriculturii, mineritului etc).

Sursa: Grafic realizat în baza datelor Secretariatului OMC (WTO, 2013b).

Fiecare subcategorie din componenta *Alte servicii* a înregistrat un ritm mediu anual de creștere a exporturilor de peste 7% în perioada 2005-2012. Între 2005 și 2012, *serviciile informatice au fost cel mai dinamic sector*, cu o creștere anuală medie a exporturilor de 14%. De altfel, acesta a fost sectorul cel mai rezistent la efectele negative ale crizei financiare și economice globale. Serviciile de asigurări și construcții au fost și ele deosebit de dinamice, fiecare marcând un ritm mediu anual de creștere de 11% în perioada 2005-2012. În același interval, exporturile de servicii de comunicații (în special telecomunicațiile), altele decât serviciile de afaceri, taxele de licență și drepturile de autor s-au majorat în medie cu 9%, iar exporturile de servicii financiare cu 8% (WTO, 2013e, p. 139).

Extinzând analiza la ultimii zece ani, **Graficul 10** evidențiază că *serviciile informatice*, deși se plasează pe locul al treilea ca pondere în totalul exporturilor componente *Alte servicii* (în urma serviciilor financiare și a taxelor de licență și drepturilor de autor), au marcat cea mai dinamică creștere a cotei lor de piață în totalul componente *Alte servicii* în ultimul deceniu, de la 8,3% în 2003, la 11,2% în 2012.

Graficul 10: Ponderile principalelor subcategorii în exporturile de *Alte servicii*, în 2003-2012 (în %)

Sursa: Grafic realizat în baza datelor Secretariatului OMC (WTO, 2013b).

Din **Tabelul 5** se desprind două concluzii semnificative în planul exporturilor de *Alte servicii* pe principalele subcategorii în 2003-2012:

- cel mai ridicat ritm mediu anual de creștere a exporturilor în perioada 2003-2012 este înregistrat de serviciile informatice (aproape 15%), urmate de construcții (12,4%), serviciile financiare (10,9%), taxele de licență și drepturile de autor (10,7%), ca și de serviciile de comunicații (10,6%);
- în perioada analizată, taxele de licență și drepturile de autor nu au marcat niciun an de declin al valorii exporturilor.

Tabelul 5: Ritmurile anuale de creștere a exporturilor principalelor categorii de *Alte servicii* în perioada 2004-2012 și ritmul mediu anual de creștere a acestora în 2003-2012 (în %)

<i>Alte servicii</i>	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Ritm 2003 - 2012
Servicii de comunicații	19,6	10,4	20,0	16,3	17,7	-4,8	3,1	10,9	5,0	10,6
Construcții	15,9	22,2	23,4	25,7	29,5	-4,2	-6,1	9,2	2,1	12,4
Servicii de asigurare	4,2	-12,6	25,9	23,3	8,9	15,1	1,5	0,6	2,2	7,1
Servicii financiare	27,5	17,5	24,6	32,7	0,4	-11,5	6,6	12,3	-4,4	10,9
Servicii informatice	27,3	11,3	20,9	23,7	25,0	-2,3	12,3	13,7	6,0	14,9
Taxe de licență și drepturi de autor	22,1	12,9	8,8	17,6	12,7	2,7	7,7	13,7	0,0	10,7
Servicii guvernamentale, nespecificate	14,9	9,7	10,8	8,1	0,1	-3,2	2,9	11,2	0,8	6,0
Servicii personale, culturale și recreative	25,0	1,7	2,1	12,1	9,3	-5,1	13,3	14,0	1,4	7,9

Sursa: Tabel realizat în baza datelor Secretariatului OMC (WTO, 2013b).

În concluzie, în deceniile recente structura exporturilor de servicii a suferit modificări semnificative. Serviciile incluse în componenta **Alte servicii** – denumite în literatura de specialitate și **servicii moderne**⁹ – au devenit mult mai importante decât componentele tradiționale ale comerțului mondial cu servicii precum **turismul** și **transporturile**. Iar analizele empirice confirmă că cea mai mare contribuție la creșterea recentă a acestei componente au adus-o **serviciile de afaceri intensive în cunoaștere**, precum serviciile informatice, serviciile financiare, de telecomunicații, serviciile de cercetare-dezvoltare, serviciile juridice, de contabilitate, consultanță în materie de management, de cercetare de piață și de marketing.

Spre deosebire de **serviciile tradiționale**, serviciile moderne necesită din ce în ce mai puțină interacțiune între furnizor și beneficiar, pot fi depozitate și comercializate prin digitalizare, și nu sunt supuse barierelor comerciale care împiedică îndeobște exporturile fizice. Aceste servicii devin tot mai similare cu bunurile prelucrate, în sensul că beneficiază de progresul tehnologic, iar costurile lor depind de economiile de scară, de efectele de aglomerare, de rețele și de diviziunea muncii. În ultimă instanță, serviciile moderne sunt caracterizate de niveluri mai înalte de productivitate și de ritmuri superioare de creștere a acestora (Anand, Mishra și Spatafora, 2012, p. 8).

5. Concluzii

Ținând cont de datele convenționale ale balanțelor de plăți, dimensiunea comerțului mondial cu servicii **este relativ redusă** comparativ cu comerțul mondial cu bunuri. Totodată, datele derivate din balanțele de plăți subestimează importanța reală a comerțului cu servicii, întrucât nu captează acele servicii care sunt livrate prin prezența comercială și,

---

⁹ În literatura economică nu există o clasificare universal acceptată a serviciilor. În unele contribuții, **serviciile moderne** sunt definite ca înglobând servicii financiare; servicii informatice; redevențe și taxe de licență; și alte servicii de afaceri, iar **serviciile tradiționale** ca incluzând servicii de comunicații; servicii de asigurări; transporturi; turism; construcții; și servicii personale, culturale și de recreație (de exemplu, Anand, Mishra și Spatafora, 2012, p. 8). În numeroase alte lucrări, **serviciile moderne** sunt considerate a cuprinde toate categoriile de servicii din componenta **Alte servicii** a balanței de plăți, spre deosebire de celelalte două componente – transporturile și turismul –, care sunt considerate ca fiind **servicii tradiționale**. În general, analizele se referă la **serviciile comerciale** și exclud serviciile guvernamentale.

respectiv, prin ISD. Mai mult decât atât, serviciile domină în numeroase economii naționale în termeni de pondere în PIB. În același timp, constituie o componentă importantă a comerțului internațional și joacă un rol crucial în RGP – rol care a fost subestimat și puțin înțeles, și care a început să stea în atenția analiștilor și factorilor de decizie abia de curând, pe măsură ce s-au accentuat **interdependențele dintre fluxurile de bunuri și servicii în contextul RGP.**

Pe de altă parte, metodele tradiționale de elaborare a statisticilor de comerț nu țin cont de serviciile „încorporate în bunuri” care traversează frontierele naționale. Estimările arată că exporturile de servicii „încorporate în bunuri” aduc o contribuție indirectă mult mai substanțială la exporturile totale decât sugerează datele statistice convenționale. ***Atunci când fluxurile comerciale internaționale sunt măsurate în termeni de valoare adăugată și nu de fluxuri brute, serviciile joacă un rol mult mai important în comerțul global.***

În ultimele decenii, creșterea comerțului a fost cu mult superioară ritmului de creștere a PIB-ului. Numeroși factori au contribuit la creșterea mult mai rapidă a comerțului internațional în raport cu PIB-ul mondial în ultimele decenii, printre aceștia numărându-se: progresele tehnologice din domeniul transporturilor și comunicațiilor, liberalizarea regimurilor comerciale și investiționale și, nu în ultimul rând, schimbările geopolitice. Devansarea creșterii PIB-ului mondial de către dinamica schimburilor comerciale internaționale se explică în mare parte și prin expansiunea dinamică a RGP, dar și unele probleme adiacente, care țin de metodologia curentă de măsurare a comerțului internațional. Întrucât comerțul mondial este măsurat în termeni de fluxuri brute, valoarea produselor intermediare este luată în calcul de două sau chiar de mai multe ori atunci când acestea traversează frontierele în diferitele stadii ale producției, în timp ce în conturile naționale (adică în statisticile PIB) respectivele produse intermediare sunt luate în calcul doar o singură dată. Din acest motiv, ***creșterea comerțului mondial în deceniile recente este supraestimată în raport cu creșterea producției mondiale.*** Inițiativa „fabricat în lume”, lansată de OMC și OCDE în 2011 recunoaște oficial necesitatea măsurării și analizării schimburilor comerciale internaționale în termeni de valoare

adăugată, iar în viitorul apropiat acest nou sistem statistic va deveni funcțional.

O altă schimbare semnificativă care a avut loc în configurația comerțului internațional vizează creșterea ponderii economiilor în dezvoltare și scăderea corespunzătoare a ponderii economiilor dezvoltate, fenomen deosebit de vizibil atât în sfera schimburilor cu bunuri, cât și cu servicii. Apariția noilor puteri economice reflectă și, totodată, alimentează expansiunea curentă a comerțului mondial. Exemplul țărilor BRIC ilustrează în modul cel mai elocvent performanțele țărilor emergente/în dezvoltare în sfera schimburilor cu servicii. Aceste țări au reușit într-un timp relativ scurt să-și consolideze semnificativ pozițiile în schimburile cu servicii și să avanseze rapid în ierarhia mondială a exportatorilor/importatorilor de servicii.

Datele statistice privind exportatorii/importatorii de servicii pe plan mondial evidențiază câteva aspecte relevante, și anume:

(1) legăturile organice care există între comerțul cu bunuri și comerțul cu servicii: țările care dețin poziții importante în comerțul cu bunuri sunt competitori redutabili și în sfera comerțului cu servicii;

(2) țările emergente/în dezvoltare care în deceniile recente au reușit să-și consolideze pozițiile în comerțul cu bunuri, au înregistrat progrese notabile și în comerțul cu servicii, ceea ce indică o dată în plus legătura foarte strânsă dintre cele două categorii de fluxuri internaționale;

(3) țările care se remarcă ca importanți exportatori de servicii sunt, în același timp, și mari importatori de servicii, fie că sunt țări dezvoltate sau țări emergente/în dezvoltare;

(4) există o strânsă legătură între performanțele de export ale țărilor emergente/în dezvoltare în domeniul serviciilor și procesul de relocalizare a activităților de servicii: țările care au înregistrat cele mai impresionante progrese în domeniul comerțului cu servicii (precum China și India) se află și în avangarda țărilor cel mai bine poziționate ca amplasamente pentru serviciile relocalizate.

În paralel cu mutațiile de ordin geografic înregistrate de fluxurile internaționale de servicii în deceniile recente, s-au produs modificări semnificative în structura acestora. Serviciile incluse în componenta *Alte*

servicii – care includ servicii moderne – au devenit mult mai importante decât componentele tradiționale ale comerțului mondial cu servicii precum **turismul** și **transporturile**. Iar cea mai mare contribuție la creșterea recentă a acestei componente au adus-o serviciile de afaceri intensive în cunoaștere, precum serviciile informatice, serviciile financiare, de telecomunicații, serviciile de cercetare-dezvoltare, serviciile juridice, de contabilitate, consultanță în materie de management, de cercetare de piață și de marketing. Aceste servicii necesită din ce în ce mai puțină interacțiune între furnizori și beneficiari, pot fi depozitate și comercializate prin digitalizare, și nu sunt supuse barierelor comerciale care împiedică îndeobște exporturile fizice. Și, nu în ultimul rând, aceste servicii asigură coordonarea diferitelor părți ale proceselor de producție în cadrul RGP, fără de care aceste rețele nu ar putea funcționa.

În fine, mutațiile structurale din economia mondială și comerțul internațional s-au accentuat și mai mult în anii recentți, acestea fiind susținute de două forțe motrice majore, cu acțiune pe termen lung și aflate în strânsă interdependență: (1) expansiunea RGP controlate de CTN și impunerea acestor rețele ca forma dominantă de organizare a producției și comerțului cu bunuri și servicii pe plan mondial; și (2) amplificarea rolului economiilor în dezvoltare/emergente în economia și comerțul mondial și deplasarea, pe cale de consecință, a centrului de greutate economică și comercială dinspre țările dezvoltate înspre țările în dezvoltare/emergente.

BIBLIOGRAFIE

- Anand, R., Mishra, S., Spatafora, N. (2012). Structural Transformation and the Sophistication of Production, *IMF Working Paper*, February.
- A. T. Kearney (2011). Offshoring Opportunities Amid Economic Turbulence, The A.T. Kearney Global Services Location Index 2011, Chicago.
- Ghibuțiu, A. (2012) (Coord.), Ghibuțiu, A., Bonciu, F., Bălgăr, A. C., Ghibuțiu, Andra, Miru, N., *Mutații structurale în comerțul internațional sub incidența rețelelor producției globale gestionate de corporațiile transnaționale*, Academia Română, INCE, IEM, studiu, București, noiembrie.
- Iacovone, L., Mattoo, A., Zahler, A. (2013). Trade and Innovation in Services. Evidence from a Developing Economy, *Policy Research Working Paper* 6520, The World Bank, Washington D.C.
- Lamy, P. (2013). Better statistics today will contribute to better policies tomorrow, *WTO News: Speeches* – DG Pascal Lamy, 16 January, Geneva.
- Low, P. (2013). The Role of Services in Global Value Chains, în: Elms, D., K., Low, P. (2013) (Eds.), *Global Value Chains in a Changing World*, WTO, Fung Global Institute, Temasek Foundation Centre for Trade & Negotiations, pp. 61-81.
- McKinsey Global Institute (2012). Manufacturing the Future: The Next Era of Global Growth and Innovation, November.
- OECD-WTO (2013a). Database on Trade in Value-Added FAQs: Background Note. Disponibil la: http://www.oecd.org/sti/ind/TIVA_FAQ_Final.pdf.
- OECD-WTO (2013b). Trade in Value Added (TiVA) - May 2013. Accesat la 26.XI.2013: http://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=TIVA_OECD_WTO.
- OECD-WTO-UNCTAD (2013). Implications Of Global Value Chains For Trade, Investment, Development And Jobs, Prepared for the G-20 Leaders Summit Saint Petersburg (Russian Federation) September 2013, 6 August.
- PECC-ADB (2011). Services Trade. Approaches for the 21st Century, Report of the Task Force established by the Asian Development Bank Institute (ADB) and the Pacific Economic Cooperation Council (PECC).
- The World Bank (2013). World Development Indicators – 2013, Washington D.C.
- UNCTAD (2013). Global Value Chains and Development – Investment and Value Added Trade in the Global Economy (A preliminary analysis). Disponibil la: http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/diae2013d1_en.pdf.
- UN/DESA (2013). World Economic Situation and Prospects 2013, United Nations, New York, January.
- WTO (2001). International Trade Statistics, Statistical annexes [Ultima accesare la 8.11.2013]: http://www.wto.org/english/res_e/statis_e/its2001_e/its01_appendix_e.htm
- WTO (2013a). World Trade Report 2013, Factors Shaping the Future of World Trade, Geneva.
- WTO (2013b). Time Series WTO Statistics Database [Ultima accesare la 9.11.2013]: <http://stat.wto.org/Home/WSDBHome.aspx?Language=E>.
- WTO (2013c). Trade to Remain Subdued in 2013 After Sluggish Growth in 2012 as European Economies Continue to Struggle, Press Release, PRESS/688, 10 April, Geneva.
- WTO (2013d). WTO Sees Gradual Recovery in Coming Months Despite Cut in Trade Forecasts, Press Release, PRESS/694, 19 September, Geneva.
- WTO (2013e). International Trade Statistics 2013, Geneva.
- WTO-IDE-JETRO (2011). Trade Patterns and Global Value Chains in East-Asia: From Trade in Goods to Trade in Tasks, Geneva.